

Trần Khánh Lâm *

Kiểm soát chất lượng là một bộ phận cấu thành trong mỗi quá trình sản xuất, trong từng dịch vụ, đặc biệt là các dịch vụ vô hình nhận được sự quan tâm và tin tưởng của công chúng, như dịch vụ kiểm toán. Các công ty kiểm toán phải đảm bảo rằng các dịch vụ mà họ cung cấp đều có chất lượng cao và được giám sát đầy đủ - Công việc này được tiến hành thông qua một hệ thống kiểm soát chất lượng.

lượng toàn diện để có thể đảm bảo với chính công ty cũng như với xã hội rằng các Chuẩn mực cao nhất của nghề nghiệp luôn được tuân thủ và coi đây như là một “Chuẩn mực của công ty”. Ngoài Chuẩn mực kiểm toán số 220 – “Kiểm soát chất lượng hoạt động kiểm toán”, Liên đoàn Kế toán Quốc tế (IFAC) đã công bố chuẩn mực quốc tế về “Kiểm soát chất lượng đối với công ty kiểm toán và soát xét thông tin tài chính quá khứ, các dịch vụ đảm bảo và dịch vụ liên quan khác” (ISQC số 1 có hiệu lực từ ngày 15/06/2005). Ở Việt Nam, các công ty kiểm toán nước

đầu công việc sẽ hiệu quả hơn rất nhiều là thực hiện điều này sau khi đã hoàn thành công việc. Quy trình kiểm soát chất lượng thường bao gồm bảy công việc phải làm:

Trước hết, đảm bảo tính độc lập, chính trực, khách quan

Độc lập là nguyên tắc hành nghề kiểm toán, là tiêu chuẩn đạo đức nghề nghiệp, điều không thể thiếu được trong nghề kiểm toán. Nếu không độc lập thì công việc kiểm toán sẽ không được tin cậy, không có cơ sở đạo đức để đảm bảo về lợi ích cho những người sử dụng thông tin tài chính. KTV phải thực sự vô tư và

Để chất lượng

dịch vụ kiểm toán

được kiểm soát tốt nhất

Kiểm soát chất lượng là một biện pháp hữu hiệu để xử lý các rủi ro phát sinh từ việc tranh chấp trách nhiệm nghề nghiệp. Kiểm toán là dịch vụ kinh doanh có điều kiện và mang tính chất tư vấn pháp lý cao, kiểm toán viên (KTV) phải làm việc trong khuôn khổ của các chuẩn mực chuyên nghiệp và các quy định của pháp luật và nếu làm trái với những yêu cầu đó, KTV sẽ bị phán xét. Để đáp ứng yêu cầu này, công ty kiểm toán phải tự đề ra và triển khai quy trình kiểm soát chất

lượng ngoài đã thực hiện nghiêm ngặt các thủ tục kiểm soát chất lượng trong nhiều năm qua.

Quản lý chất lượng hay kiểm soát chất lượng bắt đầu ngay từ ngày làm việc đầu tiên của KTV đến tận ngày làm việc cuối cùng của họ. Kiểm soát chất lượng không phải là một công việc tách biệt mà là một quá trình liên tục và xuyên suốt nhằm củng cố mọi phương diện hoạt động của công ty kiểm toán. Trong lĩnh vực kiểm toán, việc thực hiện kiểm soát chất lượng ngay từ khi bắt

làm cho người khác thấy mình vô tư, không liên quan đến các lợi ích bị coi là không phù hợp với tính trung thực, khách quan và tính độc lập khi KTV hành nghề.

Tính độc lập đề cập đến các mối quan hệ với khách hàng. KTV bị coi là không độc lập khi có quan hệ kinh tế, tài chính, quan hệ gia đình hoặc quan hệ khác với khách hàng. Nhưng độc lập không chỉ đơn giản như vậy,

*Công ty Kiểm toán Chuẩn Việt

độc lập là trạng thái tâm lý, sự tự do quyết định những gì KTV tin tưởng nhất, có thể tự quyết đoán, không bị tác động, không bị khống chế hoặc bất kỳ sức ép từ bên ngoài nào. KTV phải được độc lập về tư tưởng, tư duy và phải hoàn toàn vững tâm. KTV phải không bị chịu sức ép kinh tế của việc phải giữ khách hàng hoặc là do thu phí cao. KTV không được xem mình như là người làm công cho khách hàng, mà phải là một bên thứ ba độc lập, đang thực hiện công việc với chuyên môn tốt nhất. Công ty kiểm toán và tất cả nhân viên của mình phải tuân thủ các nguyên tắc về tính độc lập, chính trực, khách quan, bảo mật và quy định chung về tư cách nghề nghiệp. KTV ký cam kết với công ty kiểm toán về tính độc lập, còn công ty kiểm toán thì ký xác nhận với khách hàng về tính độc lập. Do môi trường kinh doanh ngày càng phức tạp nên luôn cần có các hướng dẫn, bổ sung cho KTV về cách duy trì tính độc lập.

Thứ hai, Kỹ năng và năng lực chuyên môn

Các công ty kiểm toán muốn cung cấp dịch vụ với chất lượng cao thì phải tuyển chọn các nhân viên có kỹ năng và năng lực chuyên môn cao, phải thường xuyên duy trì, cập nhật, nâng cao kiến thức và phát triển khả năng của họ một cách liên tục.

Trên thực tế, công tác kiểm soát chất lượng thường phải bắt đầu bằng một chương trình tuyển dụng nhân viên toàn diện với các tiêu chuẩn tối thiểu được nghiên cứu, xem xét kỹ lưỡng. Chương trình này đòi hỏi người thực hiện công tác tuyển dụng phải được

đào tạo để có thể tuyển chọn được các nhân viên có đủ phẩm chất phù hợp với yêu cầu của nghề nghiệp kiểm toán. Ngay sau khi tuyển chọn, nhân viên mới phải được đào tạo liên tục trong suốt thời gian làm việc tại công ty. Việc đào tạo có thể được thực hiện thông qua thực tế công việc hoặc các khoá đào tạo chính thức về các chính sách và thủ tục của công ty. Đào tạo chuyên môn để có các bằng cấp chuyên nghiệp là rất cần thiết và khi đạt được các bằng cấp chuyên nghiệp thì phải tiếp tục tham gia các chương trình phát triển nghề nghiệp cao hơn.

Thứ ba, Giao việc

Công việc kiểm toán phải được giao cho KTV được đào tạo và có đầy đủ kỹ năng và năng lực chuyên môn đáp ứng được yêu cầu thực tế. Trong môi trường kinh doanh phức tạp, tính năng động, yêu cầu về chuyên môn, các kiến thức về luật pháp... rất khác nhau và luôn thay đổi. Điều đó đòi hỏi KTV phải có kinh nghiệm về từng lĩnh vực cụ thể để hiểu rõ về lĩnh vực kinh doanh và BCTC của khách hàng.

Thứ tư, Hướng dẫn và giám sát

Công việc kiểm toán phải được chỉ đạo, hướng dẫn, giám sát và soát xét ở tất cả các khâu để có sự đảm bảo hợp lý là công việc đã làm đáp ứng được các tiêu chuẩn về chất lượng. Các KTV cấp cao nhất phải phân công công việc nhưng không thể chuyển giao trách nhiệm đối với toàn bộ công việc kiểm toán. Kế hoạch và công việc kiểm toán phải được kiểm tra, soát xét đầy đủ và qua nhiều cấp độ.

Thứ năm, Tham khảo ý kiến

Để đảm bảo chất lượng kiểm toán, khi cần thiết, KTV phải tham khảo ý kiến tư vấn của chuyên gia trong và ngoài công ty. Chuyên gia được tham khảo ý kiến phải có hiểu biết sâu sắc về chuyên ngành có liên quan. Cần tham khảo và có cách nhìn khách quan, tổng quát về các vấn đề mà không bị ảnh hưởng bởi khách hàng.

Thứ sáu, Duy trì và chấp nhận khách hàng

Công ty kiểm toán phải đánh giá khách hàng tiềm năng và thường xuyên phải xem xét lại khách hàng hiện có của mình. Khi kiểm soát chất lượng yêu cầu về duy trì và chấp nhận khách hàng, các công ty kiểm toán cần xem: Năng lực phục vụ khách hàng của công ty và của KTV, tính độc lập của công ty kiểm toán, tính chính trực của ban lãnh đạo.

Khi xem xét việc duy trì và chấp nhận khách hàng, các công ty kiểm toán thường thực hiện các thủ tục: Xem xét thông tin tài chính và các thông tin khác của khách hàng, trao đổi với bên thứ ba và KTV năm trước. Việc đánh giá khách hàng hiện có và khách hàng tiềm năng phải được giám đốc công ty phê duyệt. Chất lượng kiểm toán còn được xác định bởi chất lượng khách hàng của công ty kiểm toán đó. Nếu bản thân khách hàng không đòi hỏi dịch vụ kiểm toán phải có chất lượng cao thì việc đổi mới chất lượng kiểm toán cao cũng ảnh hưởng trực tiếp đến KTV.

Thứ bảy, Kiểm tra

Các công ty kiểm toán phải thường xuyên theo dõi, kiểm tra

tính hiệu lực, tính đầy đủ và tính hiệu quả của các chính sách và thủ tục kiểm soát chất lượng hoạt động kiểm toán của công ty dưới nhiều hình thức, như đánh giá tính độc lập của KTV, đánh giá BCTC có rủi ro cao (BCTC có ý kiến không chấp nhận); hoặc lựa chọn để kiểm tra chất lượng và công việc của từng hợp đồng kiểm toán... Các công ty có chi nhánh, văn phòng phải thực hiện kiểm tra chéo giữa các văn phòng, chi nhánh. Sau khi đã phát hành báo cáo, bất cứ sai sót nào được phát hiện đều phải được xử lý nghiêm túc ở cấp cao nhất của công ty. Các sai sót này phải được phổ biến thông qua đào tạo và cập nhật kiến thức hàng năm cho nhân viên.

Các cấp độ của việc kiểm soát chất lượng

Kiểm soát chất lượng phải được thực hiện ít nhất ở ba cấp độ khác nhau: Trong phạm vi một cuộc kiểm toán: Đó là (1) trưởng nhóm kiểm toán, (2) trưởng, phó phòng và (3) lãnh đạo công ty. Trong phạm vi một quốc gia: *Cấp độ đầu tiên* là ở mỗi và mọi cuộc kiểm toán, *cấp độ thứ hai* là văn phòng, tại các công ty có nhiều văn phòng, cấp độ này thường được tổ chức trong toàn công ty để kiểm soát xem việc tổ chức và tính tổng thể của các cuộc kiểm toán; *Cấp độ thứ ba* là được tổ chức ở cấp quốc gia. Các công ty nước ngoài ở Việt Nam thuộc các hãng kiểm toán quốc tế sẽ có lợi thế nhờ việc chuyên môn hoá toàn cầu trong việc thực hiện kiểm tra chéo giữa các nước. Tuy nhiên, ba cấp độ này đều chỉ là kiểm soát chất lượng

nội bộ.

Ở các nước đã và đang phát triển, hoạt động của các công ty kiểm toán còn phải chịu sự kiểm soát từ tổ chức hội nghề nghiệp hay còn gọi là ngoại kiểm. Ở Anh, hội nghề nghiệp (ví dụ ACCA) phải kiểm tra chất lượng dịch vụ của hội viên. Một tổ chức độc lập khác thực hiện kiểm tra hoạt động của các công ty kiểm toán và các Hội nghề nghiệp ở Anh. Ở Mỹ, có một hệ thống kiểm tra chéo, theo đó, hoạt động của một công ty kiểm toán sẽ được kiểm tra bởi một công ty kiểm toán khác...

Để góp phần nâng cao chất lượng kiểm toán ở Việt Nam, trong bảy năm qua, Bộ Tài chính đã tổ chức các cuộc kiểm tra. Trong thời gian tới, với một số lượng ngày càng lớn các KTV hành nghề và các công ty kiểm toán mới ra đời, Bộ Tài chính và Hội Kiểm toán viên hành nghề Việt Nam (VACPA) cần phải đảm bảo rằng tất cả các KTV,

các công ty kiểm toán sẽ đều phải đảm bảo cung cấp những dịch vụ tốt nhất cho khách hàng. Đó chính là hình ảnh của ngành nghề được đưa ra thông qua sự đảm bảo cho công chúng sử dụng BCTC bởi những thông tin đáng tin cậy bằng một quy trình kiểm soát chất lượng cho sự đảm bảo trên.

Kiểm toán là một nghề tồn tại, trước hết là để bảo vệ lợi ích của công chúng; bởi chất lượng kiểm toán là cơ sở, là mục tiêu của mọi công việc mà KTV thực hiện. Kiểm soát chất lượng có tầm quan trọng đặc biệt trong hoạt động nghề nghiệp của KTV, của một công ty kiểm toán và hội nghề nghiệp. Kiểm soát chất lượng phải được thực hiện thường xuyên để chất lượng dịch vụ kiểm toán được duy trì và nâng cao, tạo cơ sở vững chắc cho việc đưa ra ý kiến kiểm toán đúng đắn, góp phần làm minh bạch BCTC đáp ứng yêu cầu hội nhập và mở cửa. ■